

Ortnamnssällskapet i Uppsala Årsskrift (2017)

Szerkesztők: MATS WAHLBERG – STAFFAN NYSTRÖM. Ortnamnssällskapet i Uppsala, Uppsala. 111 lap

Az Uppsalai Helynévtársaság 2017-ben kiadott kiadványában tíz tanulmányt olvashatunk. A szakmunkák mindegyike angol absztraktot is tartalmaz.

A kötetet nyitó írás öt rövidebb beszámolót foglal magába, melyek a Halmstad-i Főiskola 2016-ban végzett hallgatóinak szociolingvisztikai témájú diplomamunkáit mutatják be (5–13). Két dolgozat a személynevekhez, kettő pedig az állatnevekhez közelít e perspektívából. MARIA PAGOLDH nyugdíjasok körében készített kvalitatív elemzést a név és az identitás közötti kapcsolatáról, LISA VIKSTRÖM pedig a gyermekirodalom személyneveit vonta górcső alá szociálkonstruktivista nézőpontból. MICHELLE LANGE BALD lőnevek körében végzett genderanalízist, míg HELÉN DAVIDSSON összehasonlító vizsgálatai a különböző kutyafajták neveire irányultak. Az ötödik szerző, JULIA TRULSSON a cégnévadás folyamatát vizsgálta helynév-szociológiai aspektusból.

Ezután a közelmúltban elhunyt THORSTEN ANDERSSON szakmai pályájáról olvasható visszaemlékezés a kutató saját tollából, egyik utolsó írásaként (15–18). Ebből megtudhatja az olvasó, hogyan alakultak ANDERSSON tanulmányai a középiskolai évektől kezdődően, s hogyan tevődött át érdeklődési köre az irodalomtörténetről a skandináv nyelvek irányába, mely a helynévkutatást is magában foglalta.

A modern svéd becenevek világába vezet be bennünket LINNEA GUSTAFSSON (41–55). A munka két kérdés köré épül: milyen szerkezet jellemzi a beceneveket, illetve milyen funkció kapcsolható hozzájuk. Mindezt interdiszciplináris megközelítésben, saját adatbázisa alapján vizsgálja. A leggyakrabban a gyerekes családok (34%), illetve a gyerekkori barátok (31%) adnak becenevet egy személynek; az első csoport inkább a lányoknak, míg a második a fiúknak ad nevet. Elsősorban a korai gyermekkortól a középiskolás kor befejeztéig születnek becenevek. E nevek funkciói közül az affektív, a kapcsolati és a pozicionáló funkciókat emeli ki a szerző. Az elsőben a névhasználó kifejezésre juttathatja véleményét a névviselőről; a másodikban a névadó és a névviselő közötti intímabb viszony fejeződik ki a név használatakor; a harmadik pedig kizárja a hallgatóságot a becenevek kölcsönös használatából, ezáltal hangsúlyozva a névhasználók közötti szolidaritást és intimitást.

LENNART HAGÅSEN a 11. század közepéről származó Malsta rúnakő *nur i uika* kifejezésének szentelte írását (57–70). A korábbi szakirodalmi előzményekkel szemben a szerző a rúnasvéd **Vīkar* többes számú genitívuszi alakban lévő, településhelyre utaló szót véli fedezni az elemzett szó szerkezetben, mely a mai svédben is meglévő *vik* 'öböl' szóból ered. A név tehát az öböl közelében fekvő településekre utalhat. Ezek után a rúnán található sor olvasatát is megadja, ennek fényében újragondolva. A szövegrészben említett *Sved*, *Byn* és *Bästdal* nevű farmok a tenger keskeny öblei mellett fekszenek, ezzel erősítve az elemzett szerkezet magyarázatát.

Ugyancsak a rúnák világába kalauzol el MAGNUS KÄLLSTRÖM írása, mely három upplandi rúnakő neveivel kapcsolatos problémákra kínál megoldást, többek között Anders Celsius egykori rajzai segítségével (71–87). A szerző a rajzoknak köszönhetően

megerősítette, hogy a korábban *suaini*-nak olvasott elem valójában *suain*. A csupán hiányosan olvasható *munul...r* alakot *Munulfr*-ként azonosítja, míg a harmadik kő esetében az illusztráció valószínűsíti, hogy nem lexikális rúnafelirat olvasható a kővön.

A kötet hasábjain folyamatosan helyet kapnak etimológiával foglalkozó írások. LENNART ELMEVIK a *Sagån* folyónév eredetét kutatja (19–21). Leszámolva a korábbi eredményekkel (ti. hogy a név az ósvéd *sæver* 'csendes, nyugodt' szóval hozható kapcsolatba) a szerző úgy látja, hogy az elnevezés az nyugati óskandináv *saga*, ósvéd *sagha* 'fűrész, vág' igéből származik, s ehhez motivációul a víz erozív ereje szolgálhatott, amit topográfiai tények is alátámasztanak.

STAFFAN FRIDELL három smålandi helynév nyomába ered munkájában (23–39). A korábbi szakirodalom tanulmányozása után a *Finnveden* nevet a *finn(e)* és az *ede* lexémák összetételeként magyarázza, melynek jelentése 'út, mely a vadászok/nomádok (vagy a számik) területére vezet'. *Lerike* település elnevezését a **Læirwiku* alakra vezeti vissza, mely eredetileg az itt található keskeny öblöt nevezte meg, majd ez vonódott át a településre. A viking kori rúnájáról is híres Replösa falu nevét az ósvéd **røp* 'hívás, kiáltás' és a *-lösa* 'tisztás, rét' elemekkel hozza kapcsolatba. A névadás háttérében az állhatott a szerző szerint, hogy a falutól északra keltek át a Lagan folyón, s ehhez kiáltani kellett a révnél. E magyarázatot több hasonló szerkezetű, átkelőhelyet megnevező név is alátámasztja.

A kötetben SVANTE STRANDBERG három etimológizáló írása is helyet kapott. Az első munka a *Bjudby* településnév eredetét adja meg: a név előtagjaként a nyugati óskandináv *bjóð* 'asztal, tál', utótagjaként pedig a *-by* 'farm, falu' áll (89–95). Számos skandináv helynév egy folyóvíznév és a *-bro* 'híd' névformáns összekapcsolásával keletkezett, ezt véli felfedezni a szerző a *Kesebro* mai farmnév esetében is. A *Kese-* (< **keis-* 'hajlít') egy kanyargós folyóvízre utalhat (97–101). A mai *Töle* farmnév etimológiáját a középkori adatolás hiányosságai miatt nehéz megfejteni. Legkorábbi adatai alapján a *Töle* első névrészben álló folyóvíznév a **tordh* 'piszok, sár' lexémára vezethető vissza, míg a második névrész az *ed(e)* 'út, ösvény vizek között vagy mellett; földnyelv' szó (103–106).

Az évkönyv a társaság előző évi tevékenységét bemutató rövid összefoglalóval zárul.

GYÖRFFY ERZSÉBET

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4776-1734>

Debreceni Egyetem

Bölcsészettudományi Kar